

Διεθνή Συμμαχία για την Ανάμνηση του Ολοκαυτώματος

Δημοσίευση της Ομάδας Εργασίας για την Εκπαίδευση: **Διδάσκοντας το Ολοκαύτωμα χωρίς επιζώντες¹**

Σε πολλές χώρες η μαρτυρία επιζώντων είναι αναπόσπαστο μέρος της εκπαίδευσης περί το Ολοκαύτωμα. Οι επιζώντες εξακολουθούν να είναι οι ίδιοι φορείς της ιστορικής μαρτυρίας όσων βίωσαν, και ικανοί να τη μεταφέρουν τόσο στις αίθουσες διδασκαλίας, όσο και σε επισκέψεις μαθητών σε μουσεία, σε μνημεία και άλλους αναθηματικούς χώρους.

Δυστυχώς, σήμερα στις περισσότερες χώρες η διδασκαλία του Ολοκαυτώματος γίνεται χωρίς επιζώντες ή άλλους αυτόπτες μάρτυρες, που χρειάζεται να επισκέπτονται τις αίθουσες διδασκαλίας και να συνομιλούν με τους μαθητές. Τα δημογραφικά δεδομένα είναι απογοητευτικά: οι νεότεροι από τους επιζώντες διάγουν ήδη την 8^η ή 9^η δεκαετία της ζωής τους και πολλοί, αν όχι οι περισσότεροι από αυτούς, ήσαν κρυμμένα παιδιά και γι' αυτό δεν έχουν καμία ανάμνηση από τα στρατόπεδα συγκέντρωσης ή τις συνθήκες απομόνωσής τους. Τα ίδια δημογραφικά δεδομένα ισχύουν και για τους «Δικαίους των Εθνών» [σημείωση: Τίτλος που απονέμεται από το Ίδρυμα Γιάντ Βασέμ του Ισραήλ σε πολίτες οι οποίοι διέσωσαν με κίνδυνο της ζωής τους Εβραίους συμπολίτες τους] αλλά και τους «Απελευθερωτές». Έπρεπε γι' αυτό να εξευρεθεί ένας άλλος μηχανισμός διδασκαλίας που να αναπληρώνει την έλλειψη αυτή και ο οποίος να προσεγγίζει όσο το δυνατόν περισσότερο την εμπειρία του μαθητή να ακούει έναν επιζήσαντα. Σήμερα υπάρχουν, ευτυχώς, μεγάλες συλλογές προφορικών μαρτυριών που είναι άμεσα διαθέσιμες για χρήση στην τάξη. Το Ινστιτούτο για την Οπτική Ιστορία και Εκπαίδευση του Ιδρύματος για το Ολοκαύτωμα του Πανεπιστημίου της Νότιας Καλιφόρνιας, καθώς και άλλα ιδρύματα, διαθέτουν τέτοιο υλικό με πηγές και μπορούν να το παρέχουν σε ενδιαφερόμενους.

¹ Η παρούσα έκθεση δίδεται μόνο για πληροφόρηση. Για τα δεδομένα που αναφέρονται σε αυτήν υπεύθυνοι είναι αποκλειστικά οι συντάκτες της και όχι ο IHRA. Το ίδιο ισχύει και για οιαδήποτε γνώμη εκφράζει, ακρίβεια/πληρότητα στοιχείων κλπ.

Φυσικά, οι μαρτυρίες των επιζώντων είναι μία μόνο πτυχή της διδασκαλίας του Ολοκαυτώματος. Η γνώση της ιστορίας κατακτάται μέσα από ένα ευρύ φάσμα πηγών, με τις μαρτυρίες των επιζώντων να είναι, πάντως, πολύ βασικό στοιχείο διαδικασίας της διδασκαλίας.

Όταν οι μαρτυρίες ως εργαλείο διδασκαλίας χρησιμοποιούνται σωστά, σύμφωνα με το ίδιο το Shoah Foundation Institute USC η μέθοδος αυτή μπορεί:

- Να κάνει την ιστορία να πάψει να φαίνεται απρόσωπη.
- Να βοηθήσει τους μαθητές να μάθουν την ιστορία από την οπτική ενός ατόμου.
- Να βοηθήσει τους μαθητές και τους εκπαιδευτικούς τους να ακυρώσουν στερεότυπα, παρανοήσεις και γενικεύσεις.
- Να βοηθήσει τους μαθητές να απορρίψουν τις τυχόν παρανοήσεις για την περίοδο / το θέμα της μελέτης, και τα γεγονότα ή / και άτομα που σχετίζονται με το θέμα.
- Να βοηθήσει τους μαθητές να έλθουν σε επαφή με πρωτόλειες πηγές.
- Να ευαισθητοποιήσει τους μαθητές όσον αφορά τη διαφορά μεταξύ γεγονότος και γνώμης, καθώς και μεταξύ ουσιώδους και επουσιώδους.
- Να εφοδιάσει τους μαθητές με εργαλεία για μια ουσιαστική κατανόηση της ιστορίας.
- Να βοηθήσει τους μαθητές να κατανοήσουν τις μακροπρόθεσμες συνέπειες που έχουν τόσο οι διώξεις σε βάρος προσώπων όσο και τα τραύματα που οι ακραίες αυτές διώξεις προκαλούν.
- Να εισαγάγει τους μαθητές σε νέες και διαφορετικές προοπτικές, θέματα, γεγονότα ή όψεις ενός ιστορικού γεγονότος ή/ και χρονικής περιόδου.

Μια μαρτυρία αυτού του είδους, φυσικά, πρέπει να ενσωματωθεί στο αναλυτικό πρόγραμμα και να τοποθετηθεί στο ιστορικό της πλαίσιο ως μέρος της ιστορικής αφήγησης και να υποστηρίζεται από επαρκή τεκμηρίωση. Οι μαθητές θα πρέπει να προετοιμάζονται καταλλήλως, να εξοικειώνονται με το ιστορικό πλαίσιο πριν την προβολή της μαρτυρίας και να τους δίδεται η ευκαιρία να προβληματίζονται σχετικά με αυτήν αργότερα.

Η Μαρία Έκερ, υπεύθυνη για τη μελέτη “Das Vermächtnis”, δηλαδή «Κληρονομιά» στην Αυστρία, έχει εισηγηθεί μια σειρά πολύτιμες προτάσεις για το πώς μπορεί να γίνεται καλύτερη χρήση μαρτυριών επιζώντων. Οι προτάσεις αυτές δίδονται σε μαγνητοσκοπημένη μαρτυρία και έχουν ως εξής:

- **Αδράξτε τη μοναδικότητα της πηγής.** Αν η χρήση της μαρτυρίας περιορίζεται στο να ακούσουμε το τι αφηγείται ο επιζών, τότε, ίσως, το πιο

ενδιαφέρον στοιχείο αυτών των συνεντεύξεων χάνεται. Αντίθετα, οι μαθητές ενθαρρύνονται να δούνε και να ακούσουν με προσοχή, να παρατηρούν τον τρόπο που κάποιος αφηγείται την ιστορία του/ την έκφραση του προσώπου του, τις χειρονομίες, την ομιλία, τον τόνο της φωνής του, τότε μπορούν να αποκτήσουν πολύτιμες γνώσεις και να καλλιεργήσουν την οξυδέρκειά τους.

- **Εξετάστε την προέλευση της πηγής.** Οι περισσότερες οπτικοακουστικές μαρτυρίες επιζώντων καταγράφηκαν στη δεκαετία του 1990. Εκείνη την εποχή οι επιζώντες είχαν ήδη γεράσει και εκαλούντο να δουν πολύ πίσω στον χρόνο γεγονότα και εμπειρίες που είχαν μεσολαβήσει αρκετές δεκαετίες νωρίτερα. Επιπλέον, η μαρτυρία είναι πάντα το αποτέλεσμα μιας διαδικασίας επικοινωνίας: το πρόσωπο που παίρνει τη συνέντευξη επηρεάζει σημαντικά το αποτέλεσμα με τις ερωτήσεις του/ της. Ο χώρος της συνέντευξης έχει κι αυτός σημασία καθώς διαμορφώνει την ατμόσφαιρα και, συνεπώς, τη μαρτυρία.
- **Καλύψτε ολόκληρη την ιστορία της ζωής ενός ατόμου.** Δυστυχώς, λόγω των χρονικών περιορισμών, συνήθως δεν είναι δυνατό να γίνει αυτό στην τάξη και το μάθημα περιορίζεται στην περίοδο των διώξεων. Οι μαθητές όμως επιθυμούν και χρειάζεται να μάθουν περισσότερα για τις ζωές των επιζώντων.

* Οι δάσκαλοι – εκπαιδευτικοί θα πρέπει να επιλέξουν τα κατάλληλα αποσπάσματα για προβολή. Οι μαθητές θα πρέπει να ενθαρρύνονται να αναζητούν και παρακολουθούν συμπληρωματικά αποσπάσματα μαρτυριών κατ' ιδίαν εφόσον ο χρόνος στην τάξη δεν επαρκεί.

Μερικές Ιστοσελίδες αναφορικά με πηγές για την αναζήτηση οπτικοακουστικών μαρτυριών τις οποίες μπορείτε να «κατεβάσετε» [download]:

- USC Shoah Foundation Institute for Visual History and Education
<http://college.usc.edu/vhi/>
- Αυτός ο δικτυακός τόπος έχει μαρτυρίες σε πολλές διαφορετικές γλώσσες που μπορείτε να κατεβάσετε, π.χ.
<http://college.usc.edu/vhi/croatian>
- Το Μουσείο Ολοκαυτώματος του Μπουένος Άιρες
www.museodelholocausto.org.ar
- HOLOCAUSTUL
www.ideo.ro/holocaust
- Το Μνημείο του Μάουτχάουζεν
http://www.mauthausen-memorial.at/index_open.php

Παραδείγματα ιστοσελίδων για βέλτιστες πρακτικές:

- Αυστρία
erinnern [ανάμνηση – ενθύμηση].at (Εθνικοσοσιαλισμός και Ολοκαύτωμα:
Μνήμη and Παρόν)
www.erinnern.at
- Ισραήλ
Διεθνές Σχολείο Ολοκαυτώματος στο Γιάντ Βασέμ
www.yadvashem.org
- Ρουμανία
HOLOCAUSTUL
www.ideo.ro/holocaust